

Také iné vzdelávanie

ODBORNÍCI BIJÚ NA POPLACH, ŽE KORENE VÄČŠINY NAŠICH PROBLÉMOV VZNIKAJÚ V DETSTVE. PRETO NIE JE JEDNO, AKÉ DETSTVO DIEŤA PREŽIJE, ČI BUDE VIDENÉ, VYPOČUTÉ A MÔŽE SA SLOBODNE ROZVÍJAŤ. OVPLYVŇUJE JEHO OSOBNOSŤ, ŽIVOTASCHOPNOSŤ ČI IMUNITU. AJ NA SLOVENSKU VŠAK UŽ PRIBÚDA RODIČOV, KTORÍ CHCÚ PRE SVOJE DIEŤA INÝ ŠTART DO ŽIVOTA.

Text: **Barbora Daxner**
Foto: **archív**

Moja štvorročná dcérka chodí do štátnej škôlky. Priznam, že pri jej výbere vyhral na plnej čiare fakt, že ju máme na susednej ulici, takže ju môžem ráno odvieť prakticky v pyžame, vrátiť sa domov a dopiť si teplú kávu. A ešte vyhrali dobré referencie od našich známych. Nachádza sa v pokojnej štvrti rodinných domov, má obrovskú záhradu s ihriskom a košatými stromami a milé pani učiteľky. Podstatné je však to, že dcéra do nej chodí rada a cíti sa tam dobre. Hoci nie všetko je, samozrejme, ideálne, v princípe máme šťastie. Vlani nám ju do inej škôlky nezobrali, bola šesťdesiata v poradovníku. Áno, šesťdesiata! Poznám zúfalých rodičov, ktorým dieťa nezobrali ani na druhýkrát, ba ani na tretí. Aj takých, ktorým deti chodili do škôlky s plačom, striedali zariadenia ako na bežiacom páse a nakoniec ostali

na domácom vzdelávaní, pretože ich deti do režimu „štandardnej“ škôlky skrátka nepasovali. Aktuálne je systém nastavený tak, že my rodičia môžeme byť vlastne radi, ak sa naše dieťa vôbec do nejakej škôlky dostane. A nieto, aby sme si slobodne vyberali z pestrej palety predškolských zariadení také, ktoré bude vhodné pre naše dieťa a jeho individuálne potreby, „špekulovali“, čo sa týka zdravej stravy, programu či sa zamýšľali nad prístupom vychovávateľiek. Si súčasťou systému, tak sa prispôbime! Bez ohľadu na to, či doma vyznávame iné hodnoty a dívame sa na svet inak.

JEDEN METER NA VŠETKÝCH

A potom sú tu predškolské zariadenia, ktoré nekráčajú ruka v ruke

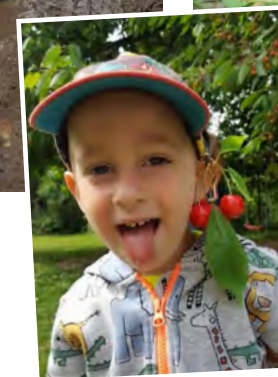
s predpísanými školskými osnovami a štátom stanovenými normami, a preto musia fungovať pod hlavičkou názvu „komunitná škôlka“ alebo pod oficiálnym a suchým názvom „zariadenie pre deti do šiest rokov“, prípadne dostanú neobľúbenú nálepku „alternatívna“ a nie sú oficiálne uznané za plnohodnotnú predškolskú prípravu. Hoci tu existujú roky, nemajú akreditáciu od ministerstva školstva a to ich neakceptuje a ani s nimi nespôsobuje. Pretože u nás na Slovensku je ešte stále normálna nepružnosť a skostnatenosť. A to, čo je inovatívne, čo kráča popredu a reaguje na premenlivosť doby, sa, skrátka, ešte stále považuje za čudné, alternatívne a verejnosť sa k tomu stavia podozrievavo. „Každý

“
V humbugu okolo vzdelávania sa zabúda na to najdôležitejšie – na dieťa.
”

z nás obľubuje inú hudbu, jedlo, niekto má rád dovolenky pri mori, iný na horách... a rovnako to majú aj deti. Aj ony sú rôzne. Prečo sa však na to neberie ohľad a všetky by sa mali napasovať do systému, ktorý bol štátom navrhnutý ešte za čias komunizmu a už roky sa nemení? Do akýchsi všeobecne platných noriem, ktoré absolútne ignorujú jedinečnosť, rôznorodosť a odlišnosť? Prečo by nemohla existovať široká sieť predškolských a školských zariadení zastrešených pod ministerstvom školstva alebo pod viacerými ministerstvami, ktoré majú rozličné prístupy, reflektujú potreby každého individuálneho dieťaťa a rešpektujú rodiny, aby si tak každý mohol nájsť to svoje? To sa pýta Lucia Gomez z Aliancie súkromných jasí a škôlok, majiteľka súkromnej škôlky Rainbow Garden v Limbachu a aktivistka, ktorá roky bojuje za zlepšenie nášho vzdelávacieho systému. Dodáva, že mnohé zariadenia len reflektujú

Syn prebral veľa zodpovednosti hlavy rodiny.

potreby rodičov, ktoré nemali naplnené v detstve, a zdá sa, že v celom tomto humbugu okolo vzdelávania sa zabúda na to najdôležitejšie – na samo dieťa. Novodobé vzdelávanie by podľa nej malo byť založené na tom, že nevytvárame dieťa pre systém, ale systém

prispôbime potrebám dieťaťa. Chceme naozaj tak veľa – poskytnúť deťom dobrý úvod do života, rešpektujúce, zdravé a láskyplné prostredie, v ktorom môžu byť samy sebou a v ktorom sú vnímané ako rovnocenní partneri?

PATOLÓGIA ŠUNKOVEJ PENY

Situácia je však tak trochu patová. Jedna učiteľka v „štandardnej“ škôlke má na starosti neraz aj dvadsaťštyri detí a pochopiteľne nemá čas či energiu počúvať názor každého jedného dieťaťa. A jej pozornosť beztak zoberú tie deti, ktoré „sa nevedia správať“ a upozorňujú tak na to, že ich potreby nie sú naplnené. Pravidlá sú nastavené plošne bez ohľadu na osobitosti každého dieťaťa a často nedávajú zmysel. Krásnym príkladom je stravovanie. Tak ako aj v ostatných štátnych zariadeniach, aj v škôlke mojej dcéry deti takmer každý deň desiatujú a olovrantujú chlieb, pretože štátne osnovy tak nariaďujú. Len chlieb, chlieb, chlieb, vlasy vám môžu dupkom vstávať. Na našom rodičovskom združení istý otecko prosil pani riaditeľku, či by mohol jeho syn namiesto šunkovej peny desiatovať niečo iné, lebo ak je natretá na chlebe, on ten chlieb potom nezje a ostane hladný. Po zápornom >>

Syn prebral veľa zodpovednosti hlavy rodiny.

Syn prebral veľa zodpovednosti hlavy rodiny.

pokrútení hláv zo strany pedagogického zboru otecko iniciatívne navrhol, či by tú nátierku teda mohli jeho synovi aspoň naservírovať zvlášť do mištičky, že on by aspoň ten suchý krajec chleba zjedol, lepšie ako nič. Mali ste vidieť ten pohľad plný zdesenia, bezradnosti i zúfalstva a opätovné dôrazné nie. Nie, nemôžu mu to tak v jedálni naservírovať, bohužiaľ, pretože keby zavítala kontrola z hygieny, vedúca jedálne by mohla dostať masťnú pokutu za to, že to nie je tak, ako je predpísané. Oni by aj rady, chápu to... ale veď viete... predpisy. Úrad verejného zdravotníctva to, skrátka, takto nastavil z hľadiska bezpečnosti (hoci nie logiky). Predpísaná porcia, predpísaná gramáž, predpísané servírovanie na kilometre vzdialené od reality. Žiadne vybočenie, žiadna pružnosť. A pritom chápem aj vedúcu jedálne, ktorá musí kúziť jedálne lístky na základe mizerného rozpočtu a podľa noriem ešte z čias Gustáva Husáka. No jednoducho začarovaný kruh, ktorý je nepríjemný aj samotnému celému personálu škôlok a najviac ním utrpí, áno, zase dieťa.

BUDE TO TAK, AKO SOM POVEDALA!

Vedeli ste, že deti často nemajú príležitosť po použití toalety samy splachovať ani si naberáť jedlo? Lebo

hygienické predpisy. „Môj najstarší syn sa naučil v škôlke nesplachovať po sebe záchod. Prestal to robiť aj doma, lebo veď v škôlke to robili za neho pani učiteľky,“ spomína Lucia Gomez. „Zamýšľame sa však nad tým, čo tým odovzdávame našim deťom? Že je v pohode, ak nechcem spať, a musím? Mám plné bruško, ale musím do seba natlačiť všetko jedlo na tanieri, hoci niekto je väčší jedák a inému stačí aj menej? Keď však deti nútime robiť niečo proti ich vôli, ideme v rozpore s ich potrebami, učíme ich ignorovať samých seba, nepočúvať svoje telo, intuíciu, neveriť sebe samému a svojmu úsudku. Tu si sadni a seď, teraz dostaneš takú porciu ako ostatní a buď to zješ, alebo budeš hladný. A ešte za mamičku, za babičku... Ak však deti vyrastajú s tým, že ich hlas nie je vypočutý, nebudú si veriť ani v dospelosti. A naopak, ak dieťaťu ukážeme, že je dôležité a rovnako dôležité a rovnocenné sú jeho názory, v neskoršom živote si nebude potrebovať dokazovať vlastnú hodnotu,“ upozorňuje Lucia Gomez. Vo svojej škôlke zvolila na základe skúseností s prácou v štátnej škôlke, no aj v zariadeniach vo

Veľkej Británii či v Spojených štátoch celkom iný prístup. „V Rainbow Garden deti považujeme za rovnocenných partnerov. Musím však priznať, že našou nespornou výhodou je, že v celej škôlke máme len dvanásť detí na tri učiteľky, takže máme priestor sa venovať každému jednému dieťaťu individuálne a citlivo reagovať na jeho potreby,“ opisuje Lucia fungovanie svojej limbašskej škôlky. „Spoločne s deťmi tvoríme, čo budeme robiť a ako to budeme robiť. Ponúkame im možnosti trávenia voľného času, ale nenútime ich robiť to, čo samy nechcú, ani dojedat posledné kúsky či spať, ak sa im nežiada. Dokonca čo sa týka stravovania, snažíme sa deti naučiť, aby si jedlo vážili. Väčšie deti si samy naberajú jedlo a toľko, koľko si myslia, že naozaj zjedia, a tak, aby ostalo aj ostatným. Poskytujeme im slobodu v rámci vytýčených hraníc a učíme ich zodpovednosti, pretože sloboda kráča ruka v ruke so zodpovednosťou.“ Majú dve zásady: Na prvom mieste je bezpečnosť.

A druhá znie: Rob slobodne, čo cítiš a chceš, ale nesmieš pritom zasahovať do slobôd a priestoru druhého človeka. „Pravidlá a dohody vytvárame spoločne a deťom ich vysvetľujeme. Nerašíme teóriu: bude to tak, ako som povedala, a basta! Chceme, aby rozumeli príčine a následku a sami chceli pravidlá a dohody dodržiavať,“ vysvetľuje Lucia fungovanie demokracie u nich v škôlke. „Deti urobia to, čo od nich chcete, ak im to podáte tak, aby tomu rozumeli, aby im to pripadalo autentické a dôveryhodné. Ak budú presvedčené, že je to pre ne dobré, dokonca to urobia dobrovoľne bez prehovárania, vyhrážania či manipulácie. A neurobia to kvôli nikomu inému, len kvôli sebe. V takých okamihoch sa učia a rastú ako osobnosti.“

DETI SÚ CITLIVÉ NA AUTENTICITU

Podľa Lucie Gomez je ideálnym stavom najst súlad medzi tým, čo dieťa zažíva doma, a tým, čo prežíva v škôlke, aby nemalo z rozporuplných prístupov guláš a necítilo sa stratené. A to sa dá vtedy, keď mu nájdeme prostredie, ktoré rešpektuje jeho individualitu a nepovažuje ho len za ďalšie číslo vo výkaze. „V poslednom čase sa navyše rodia deti, ktoré sú už od narodenia veľkými osobnosťami, a len ťažko od nich očakávať, že budú potichu, poslušne sedieť a nebudú mať svoj názor a predstavy o svete. Naozaj s nimi chceme bojovať a za každú cenu im dokazovať, že my sme tí dospelí a oni deťmi? Veď si sami hádzeme poľená pod nohy a sťažujeme si ich výchovu. Okrem toho, čo im tým ukazujeme? My ich nerešpektujeme, ale chceme, aby rešpektovali ony nás?“ A najmä neraz nerešpektujeme ani sami seba, keď podliehame tlaku okolia.

“
Nevedomky učíme deti ignorovať svoje potreby.
”

„To, že na Slovensku neexistuje podporná sieť rozmanitých škôlok zastrešená štátom, je jedna vec. No druhá vec je tá, že sa stále nevieme zbaviť akýchsi predsudkov a stereotypov a máme tendencie starať sa do druhých namiesto toho, aby sme ich nechali žiť svoj život. A kvôli týmto tlakom, že čo na to povie okolie, si nedovoľujeme slobodne rozhodovať, čo je pre nás a naše deti najlepšie,“ hovorí smutne Lucia Gomez. „A ak sa raz matka rozhodne, že dieťa chce dať do jasli, pretože musí nastúpiť do práce, doprajme jej ako spoločnosť možnosť vybrať si zariadenie, ktoré je podľa nej pre jej dieťa najlepšie. Nech má tú slobodu voľby bez toho, aby ju niekto odsudzoval. A rovnako ak sa matka rozhodne ostať s dieťaťom doma alebo si vybrať vzdelávaciu skupinu, alebo ho nechať do štátnej škôlky, mala by dostať od najbližšej rodiny a svojho okolia podporu, a nie

spochybňovanie. Bohužiaľ sa však deje presný opak. Matky sú odsudzované, ak dieťa dajú do jasli, ale aj vtedy, ak ho nechajú na domacom vzdelávaní. Okolie sa na nich škaredo pozerá, ak ho dajú do súkromného zariadenia, a vyvolávajú v nich pocity viny, ak dieťa ide, naopak, do štátnej škôlky. A tak neraz ako rodičia robíme rozhodnutia, s ktorými nie sme stotožnení. A vo výsledku budeme mať aj nešťastné deti, pretože tie sú veľmi vnímavé a okamžite vycítia akýkoľvek nesúlad. Najmä nesúlad medzi našimi slovami a činmi, správaním a emóciami. Odhalia to, aká motivácia stojí za našimi voľbami. Aké poslanstvo im teda odovzdávame?“

DOBÝ ŠTART, ABY NEMUSEL PRÍŠŤ REŠTART

Filozofiu dať deťom dobrý štart do života, aby neskôr nemuseli riešiť jeho prípadný reštart, presadzuje aj viacnásobná mamička Zuzana Matúšová, ktorá spolu s manželom Jančim a hrstkou nadšencov tento rok v septembri otvorili brány vzdelávacej skupiny LifeStart (školy >>

Syn prebral veľa zodpovednosti hlavy rodiny.

a škôlky) v Budmericiach neďaleko Pezinka. Matúšovci sú akčná rodinka so štyrmi deťmi, piate je na ceste. Zuzka pôvodne pracovala ako novinárka, no cesta na Nový Zéland, kam sa s rodinou vybrala pred siedmimi rokmi, im celý život prevrátila naruby. S manželom Jančim založili projekt a blog Life Reset (www.lifereset.sk) o reštarte ich života a Zuzkinyými témami sa namiesto politiky stala rodina, zdravé bývanie, permakultúra či vzdelávanie. „Náš životný reštart zmenil naše nastavenie vo všetkých oblastiach života,“ vysvetľuje energická Zuzka. S manželom dnes prednášajú a robia permakultúrne kurzy a kurzy ekologického staviteľstva, vydávajú knihy a o celom koncepte zdravého domova natočili aj dokument V zdravom dome žijú šťastní ľudia. Myšlienka založiť vzdelávaciu skupinu LifeStart, teda inú možnosť k štandardnému predškolskému a školskému vzdelávaniu, sa zrodila tento rok na jar, keď zanikla vzdelávacia skupina Svetoškola. „Naše tri deti Jakub, Maroš a Matej boli dlhé roky jej súčasťou, a keď skupina zanikla, jej členka a naša vzácna kamarátka Katka nám prehovorila do duše: Kto iný má prevziať jej pokračovanie, ak nie vy? Máte najviac detí a na ich vzdelaní vám príliš záleží, než aby ste ich dali do klasickej školy a škôlky!“ smeje sa Zuzka. Pred nápadom mali najprv veľký rešpekt, predsa len venujú sa toľkým aktivitám a svojim, čoskoro už piatim deťom, že nájsť v nabitom dni hoci len minútu navyše im sprvu pripadalo nemožné. No projekt im dával hlboký zmysel a všetko, do čoho sa v tejto agende pustili, išlo ľahko. „Prvé roky života sú pre deti kľúčové, pretože sa učia fungovať v živote. Kladú si mnohé otázky:

Ako si mám budovať vzťahy? Ako spoznať, kto som a čo chcem v živote robiť? Čo všetko dokážem, viem si vymyslieť, obhájiť a zrealizovať? Deti potrebujú mať tieto

otázky zodpovedané, aby z nich celý život čerpali spokojnosť, silu, lásku a zdravie. No bežné učivo v škole či v škôlke sa týmto témam nevenuje. Ak dnes pritom pridete na pracovný pohovor, nikto sa vás neopýta, čo je to podmet a prísudok, ale na to, ako viete pracovať v tíme, či vám ide brainstorming alebo či dokážete viesť samostatné projekty. Práve preto sme si povedali, že ak vieme niečo v životnej ceste detí ovplyvniť, sú to práve tieto prvotné schody, po ktorých kráčajú.“

UČENIE CEZ SKÚSEŇ

Napriek tomu, že Zuzka bola už tehotná, Matúšovci si vyhrnuli rukávy, pustili sa do rekonštrukcie, byrokratických papierovačiek a zháňania financií, vhodných tútorov či do náboru detí. LifeStart sídli v útulnej, no pritom priestranej budove priamo v parku Budmerického kaštiela, majú spoločenskú miestnosť, tri učebne, ateliér a priestor pre škôlku. „Naše zameranie nesie prvky lesnej a prírodnej škôlky a školy s aplikovaním permakultúrnych princípov. Naše deti tak okrem základného povinného vzdelania trávia

každý deň v prírode a sú v kontakte so zvieratami. Do denného života komunitnej školy a škôlky LifeStart pomaly zavádzame chov zvierat, a to mačky, vietnamského prasiatka (vycvičeného počúvať na meno a chodiť na toaletu), kačiek, pribudnú ešte zajace a koza. Pobyt v prírode pozitívne vplyva na nervovú sústavu, správny psychický a fyzický vývoj detí. Prostredníctvom budovania vzťahu so zvieratkami, o ktoré sa deti starajú, rozvíjajú dôležité sociálne zručnosti, ako sú schopnosť cítiť, súcítiť, tiež sa učia zodpovednosti, kolobehu života a naberajú praktické skúsenosti pre ozajstný život,“ vysvetľuje Zuzka.

LifeStart poskytuje vzdelávanie deťom navštevujúcim prvý stupeň základnej školy v rámci domáceho vzdelávania a starostlivosť pre deti od troch

rokov. „Naše deti sú zapísané v kmeňovej základnej škole v rámci domáceho vzdelávania. Nie každý rodič si však môže dovoliť ostať

s dieťaťom doma, aby mu umožnil individuálny prístup, vedenie a učenie sa inak, inovatívne. Na to máme náš tím neustále sa školiacich tútorov. Kladieme väčší dôraz na rozvíjanie sociálnych zručností, rozvoj osobnosti dieťaťa, sprostredkovanie praktických skúseností. Vďaka prírode deti vyťahujeme z virtuálnej reality do tej skutočnej. Učivo pre

Najmladšia dcéra zdedila otcovu diagnózu a tiež je už na vozíku.

základné školy učíme v takej miere, aby deti neboli zahltené informáciami, používali kritické myslenie, vedeli o ňom diskutovať a používať ho v praxi. Poskytujeme im základný prehľad, ktorý je vyžadovaný pri preskúšaní kmeňovou školou, a to hravým spôsobom cez skúsenosť, YouTube videá či dokumentárne filmy, rôzne aplikácie na podporu vzdelávania. Ide nám o to, aby sa deti nemuseli memorovať teóriu, ale aby sa im informácie ukladali do dlhodobej pamäti prostredníctvom emócie a zážitku,“ vysvetľuje Zuzka. Dodáva, že v neposlednom rade chcú deti pripraviť pre život, a nie pre školu, ktorú vychodia. „Okrem spomínaných vedomostí a zručností ich navyše učíme základné činnosti dôležité pre praktický život, napríklad piecť chlieb, dojiť, vyrábať jogurty či syr alebo vytvárať jednoduché nástroje pre pobyt v prírode.“

PROSTREDIE, KDE MÔŽU BYŤ DETI SAMY SEBOU

Vo vzdelávacej skupine Matúšovcov môže byť dieťa spokojné a šťastné, ale aj zlostné, upišťané či nervózne. „Každý stav dieťaťa hovorí o procese, ktorým si prechádza. Usilujeme sa o láskyplné a rešpektujúce

prostredie a nepotláčame prejavy detí ani ich nehodnotíme. „Máme už aj prvé výsledky. Do skupiny k nám prišli aj deti, ktoré boli v predchádzajúcom prostredí, škôlky alebo rodiny, nejako onálepkované. Správali sa tak. Po prvých týždňoch sa nám darilo nehodnotiacim prístupom a trpezlivosťou dosiahnuť, že začali byť čoraz viac samy sebou. Pre nás to bol znak, že sa uvoľnili, nemusia hrať roly a mať masky. Vďaka tomu čoraz častejšie s nimi zažívame spojenie, teda že nás púšťajú do svojho sveta. Je ešte kus cesty pred nami, ale na vlastnej skúsenosti viem, aké kľúčové je dostať druhú šancu. Môcť ukázať, kto v skutočnosti som. Preto je súčasťou našej filozofie prijímať každé dieťa také, aké je, aby vďaka tomu mohlo byť samo sebou a prejavovať sa autenticky, aby dokázalo nachádzať odpoveď na to, kto som, kam smerujem a čo chcem v živote žiť.“ Prístup, aký sa, povedzme si to na rovinu, v dnešnej spoločnosti, bohužiaľ, stále ešte nenosí. „My dospelí by sme najradšej chceli, aby deti boli len

spokojné a spolupracovali. Snažíme sa ich presvedčať, že nemajú dôvod na svoj plač či hnev. „No povedzme si úprimne, ako to funguje v reálnom svete? Všetci sme rovnakí, stále usmievaví a všetci spolu dokážeme v pohode vychádzať?“ pýta sa Zuzka Matúšová. „Je dôležité dať deťom možnosť zažiť aj sklamanie, konflikt či nepokoj. Je to ich príležitosť získať cenné skúsenosti do života. Nijako inak sa nenaučia vytvárať si vzťahy, pociťovať empatiu voči druhým, ustáť samých seba, vnímať a rešpektovať rôznorodosť.“ Zuzka tvrdí, že rešpektujúce prostredie vo vzdelávacom zariadení učiteľom v mnohom uľahčí výučbu. „Na to, aby sa dieťa chcelo učiť a posúvať sa, je dôležité, aby bolo uvoľnené, cítilo sa prijaté, nech robí aj veci, s ktorými práve nesúhlasíme. Aby vedelo, že nenarazí na odsúdenie, hodnotenie a potom sa stiahne do seba a ťažko (ak vôbec) sa s ním pracuje, učí. Naopak, ak cíti empatiu a snahu porozumieť mu, otvorí sa nám a skôr prejaví záujem. Takto budujeme vzťahy v našej vzdelávacej skupine LifeStart a takto celostne podchyťavame vzdelávanie. Lebo učiteľ má byť sprievodca, ktorého deti prirodzene nasledujú,“ uzatvára Zuzka.

“
Rešpektujúce
prostredie
učiteľom uľahčí
výučbu.
”